

Grafisch abc

A

A-formaten

Het A4 formaat is het meest bekende en meest gebruikte papierformaat in Europe en met name in een kantooromgeving. Het is een formaat uit een reeks formaten met allemaal dezelfde verhoudingen namelijk

korte zijde : lange zijde = $1:\sqrt{2}$.

A0 = 84x118,8 cm. De lange zijde wordt steeds gehalveerd om het volgende kleinere formaat te krijgen.

Zo is A1 = 59,4x84 cm, A2 = 42x59,4 cm, A3 = 29,7x42 cm,

A4 = 21x29,7 cm, A5 = 14,8x21 cm enz. t/m A13. Er is ook een B, C en een D-reeks. Deze zijn veel minder bekend.

Achterplat

Bij gebonden boeken (Duitse bindwijze) bestaat de boekband uit drie afzonderlijke delen: voorplat, achterplat en rug.

Aflopende druk

Wanneer er afbeeldingen, lijnen of vlakken tot aan de snijrand(en) van het papier moeten doorlopen, spreken we van aflopende druk. Dergelijke 'aflopers' moeten in de praktijk altijd minstens 3 mm groter zijn dan het afgewerkte papierformaat, anders bestaat de kans op storende witte randjes tussen het beeld en de rand van het papier na het schoonsnijden.

Akte envelop

Envelop met sluitklep aan de korte zijde gemaakt van stevig materiaal.

B

Beeldmerk

Het merkteken van een bedrijf of instelling. Het wordt weleens verward met een logo, maar van huis uit is dit laatste de benaming voor een merkteken wat afgeleid is van schrifttekens.

Bladspiegel

Het schoongesneden (afgewerkte) formaat van bijvoorbeeld een boek- of krantenpagina. (Zie ook zetspiegel)

Blurb

Wervende uitgeverstekst op de achterflap van een boek.

Brocheren

Drukvellen naaien of lijmen tot een boekblok en voorzien van een band.

C

Cicero

Typografische maat. 1 cicero = 0,451 cm

Computer-to-plate

Systeem waarbij het te drukken beeld direct op de drukplaat wordt gebracht zonder de tussenfase van fotografische film.

Cyaan

Een van de vier drukk kleuren bij full color druk (CMYK). Cyaan (blauw), Magenta (roze/rood), Yellow (geel) en Key (zwart).

D

Desktop Publishing (DTP)

Letterlijk: Schrijven, tekenen, zetten en uitgeven vanachter het bureau. Het Gaat dus om zowel layout als beeldbewerking en beeldverwerking en uiteindelijk het regelen van het te leveren drukwerk.

Diapositief beeld

Witte letters (of beeld) op een donker vlak.

DIN-formaten

Genormaliseerde eenheidsformaten van papier zoals de A-reeks (zie ook A-formaten)

dpi

Afkorting voor dots per inch. Het is dus het aantal gedigitaliseerde beeldpunten in een inch.

Droste-effect

Dit is een beeldrepetierend effect wat genoemd is naar het Droste cacao-blik (vermoedelijk van voor 1910), waarop een verpleegster is afgebeeld die een dienblad draagt met daarop een zelfde cacao-blik, waarop de verpleegster staat met het dienblad met daarop het cacao-blik, met daarop afgebeeld de verpleegster met ... enz. Tot in het oneindige herhaald, tenminste tot zover als we kunnen vermoeden, want zien doen we het op een gegeven moment vanwege het kleiner wordende beeld niet meer.

Duotone

Een kleureffect in een foto verkregen met tweekleurendruk. Meestal zal de eerste kleur zwart zijn en de tweede kleur een pantonekleur (zie ook Pantone-Ækleur), maar het gebruik van twee Pantone-Ækleuren is ook mogelijk.

Drukgang

De verschillende kleuren in meerkleurendrukwerk worden apart over elkaar heen gedrukt. Elke afzonderlijke kleur is een gang door een (eenkleuren)pers ofwel een drukgang. Full color drukwerk bestaat uit 4 drukgangen: cyaan, magenta, geel en zwart.

E

Ex-libris

Kleine prent als eigendomsmerk van de bezitter van een boek.

F

Foliedruk

Met behulp van een stempel en folie aanbrengen van (meestal) accenten in bijv. hoogglans goud, zilver of zelfs multicolor of met holografisch effect.

G

Gestreken papier

Papier voorzien van een strijklag of coating. Als deze laag al tijdens de gang door de papiermachine wordt aangebracht heet het machinegestreken of mc (machinecoated) papier.

Gevergeerd papier

Papier met een lijnwatermerkpatoon van wijd uiteenstaane verticale strepen en dichtopeen liggende horizontale strepen, ook wel vergÈ genoemd. Dit in tegenstelling tot het gewone egale papier dat velijn genoemd wordt.

Gramgewicht

De term die gebruikt wordt om de zwaarte van het papier aan te geven. Men geeft dit aan in gram per m². Voor de meeste gebruiksdoelen is het belangrijk een goed gramgewicht te kiezen voor het drukwerk. Zo eist TPG Post dat een kaart zonder envelop minimaal 170 gram per m² is en hebben de meeste laserprinters moeite met papier boven 180 gram per m². Het gramgewicht heeft niets met de dikte van het papier te maken.

H

Halftoon

Een manier om grijswaarden te creëren met alleen zwart (inkt) en wit (papier) door middel van rasterpunten.

Huisstijlhandboek

Een handleiding voor het gebruik van het beeldmerk en andere (soms typografische) elementen die bij elkaar de huisstijl bepalen. Het kan onder andere bevatten:

- Gegevens over plaatsing, grootte en toepassing van beeldmerk en/of logo
- Voorschriften omtrent kleurgebruik voor drukwerk, textielbedrukking en lakken
- Type instructie en voorbeelden voor correspondentie en interne communicatie
- Instructie voor formaten
- Voorschriften voor te gebruiken papier, kartonsoorten en andere materialen
- Instructie en voorbeelden voor typografie
- Instructie en voorbeelden voor belettering en bewegwijzering.

Houthoudend papier

Papier waarin nog natuurlijke houtstof aanwezig is. Dit papier vergeelt snel, maar is wel sterk en heeft een goede opaciteit ofwel schijnt veel minder door dan houtvrij papier. Voor drukwerk wat snel zijn waarde verliest (bijv. Kranten) is het een ideale papersoort.

I

Inslag

Voor een boek wat uit katernen bestaat wordt per katern een inslagschema gemaakt. De pagina's komen hiermee op een op het eerste gezicht onlogische volgorde en stand op het drukvel te staan. Na het drukken en vouwen van het drukvel liggen de pagina's daarmee echter netjes op volgorde. Het schema is afhankelijk van de vouwwijze en het aantal pagina's per drukvel.

Irisdruk

Geen aparte druktechniek, maar een soort trucje om in een drukgang met twee kleuren te werken. Aan de ene kant van de inktbak op de drukpers wordt een kleur inkt gedaan en aan de andere kant een andere kleur inkt. In het midden van de bak komen deze kleuren dus bij elkaar en lopen op het drukwerk in elkaar over.

K

Kalenderen

Het persen en wrijven van het papier aan het einde van de papiermachine, waardoor het papier de juiste dikte en gladheid krijgt.

Kleurscheiding

Voor elke kleur in het meerkleurendrukwerk wordt een aparte film en/of drukplaat vervaardigd. Zo worden de verschillende kleuren na en over elkaar heen gedrukt. Elke kleur heeft zijn eigen rasterhoek, zodat de rasterpunten van de verschillende kleuren niet exact op elkaar kunnen vallen. Dit om moirè (zie onder M -> Moirè) te voorkomen.

L

Lamineren

Drukwerkveredeling. Het drukwerk wordt voorzien van een kunststof laag om het te beschermen tegen vingerafdrukken. Laminaat is er in diverse soorten zoals glans en mat, maar ook holografisch laminaat is mogelijk.

Lakken

Een andere manier van drukwerkveredeling met (UV) lak of vernis.

Lettergrootte

Ook wel corpsgrootte genoemd. Deze wordt gegeven in (pica)punten. Een Picapunt is 0,351 mm. 12 Picapunten is 1 Pica.

M

Magenta

Een van de vier drukk kleuren bij full color druk (CMYK). Cyaan (blauw), Magenta (roze/rood), Yellow (geel) en Key (zwart).

Moiré

Interferentieverschijnsel waarbij het patroon van het raster samenvalt met een al aanwezige raster. Het treedt bijvoorbeeld op wanneer een gedrukte foto ingescand wordt. De scanner rastert een al (door het drukken) gerasterde afbeelding. Er ontstaat een lelijk en regelmatig vlekkenpatroon op de afbeelding.

N

Notarisenvelop

Een soort akte envelop (dus met sluitklep aan de korte zijde), maar zeer smal. Wordt gebruikt voor notariële akten.

Numeroteur

Een apparaatje wat op de cilinder van de drukpers bevestigd kan worden en wat het drukwerk zo automatisch van een volgnummer voorziet. Wordt gebruikt voor formulieren, orderbonnen, cadeaubonnen etc.

O

Offsetdruk

Een vlakdruktechniek die is gebaseerd op het chemische principe dat vet (inkt) en water elkaar afstoten.

Opaciteit

Ondoorschijnendheid van papier. Hoe hoger de opaciteit, hoe minder het papier doorschijnt.

Opdikking van papier

Twee papersoorten met dezelfde dikte hebben niet altijd hetzelfde gramgewicht. Dit komt door de opdikking van het papier. Het opdikkingsgetal van papier wordt verkregen door dikte en gramgewicht op elkaar te delen. Met het opdikkingsgetal kan men bijvoorbeeld de dikte van een te maken boek uitrekenen.

P

Pantone® kleur

Het Pantone® Matching System is een systeem waarbij door middel van een nummer een kleur vrij objectief benoemd kan worden.

Er zijn waaiers te koop waarbij behalve de kleurnummers ook het recept voor het maken van de Pantone®kleur voor de drukkerij is aangegeven. In meeste DTP-software is het gebruik van Pantone®kleuren geïntegreerd. Met deze Pantone® inkten kunnen we toch 1 of meer kleuren aanbrengen in bijvoorbeeld handelsdrukwerk, zonder steeds van het duurdere full color drukwerk gebruik te hoeven maken.

PDF

Een bestand weggeschreven in dit formaat kan op elke computer bekeken worden, mits het gratis programma Acrobat® Reader is geïnstalleerd (www.adobe.com). Het zou gaan zorgen voor het papierloze kantoor. Dit is niet uitgekomen, maar het heeft er – samen met het grootschaliger gebruik van internet en breedbandverbindingen – wel voor gezorgd dat meer (druk)proeven digitaal over en weer gezonden worden tussen computers zonder dat er papieren proeven gemaakt worden. Pas in het allerlaatste en definitieve stadium kan een proefprint gemaakt worden voor de drukker als kleurreferentie. Ook veel handleidingen van apparaten die iets met computers te maken hebben, zoals digitale camera's, zijn tegenwoordig alleen als PDF-bestand beschikbaar. De gebruiker kan ze zelf uitprinten als hij dat makkelijker vindt.

Pregen

Een beeld en/of tekst afgedrukt zonder inkt en met behulp van een stempel, waardoor een reliëf in het papier ontstaat. Het kan gebruikt worden als veiligheidskenmerk bij drukwerk met waarde zoals cadeaubonnen en dergelijke.

R

Rasterfijnheid

Het meeste offsetdrukwerk wordt gedrukt in raster 60. Dat wil zeggen we zouden 60 lijnen van opeenvolgende rasterpuntjes kunnen tellen met behulp van een loep. Ter vergelijking: kranten worden meestal gedrukt in raster 34. Hoe gladder het papier hoe fijner de rasters kunnen zijn.

Regelafstand of interlinie

Het wit tussen de tekstregels is vaak net zo belangrijk als de tekst zelf. Afhankelijk van de hoeveelheid wit tussen de regels wordt de tekst meer of minder leesbaar.

Registeren

De tekstregels aan de ene kant van het papier (bijvoorbeeld een pagina in een boek) staan precies op dezelfde hoogte als de tekstregels aan de andere kant van het papier.

S

Snijtekens

Kleine horizontale en verticale lijntjes buiten het beeld, die aangeven waar gesneden moet worden om het afgewerkte (of schone)formaat te krijgen.

Stansen

Een vorm uit het drukwerk snijden met behulp van een snijdende stempel. Op deze manier kunnen ook niet rechthoekige formaten verkregen worden. Denk hierbij bijvoorbeeld aan offertemapjes of een venster in een voorplat van een rapport.

T

Tabelcijfers

De cijfers zijn van gelijke hoogte. Dit in tegenstelling tot de mediëval cijfers of uithangende cijfers.

Deze laatste worden vaak in lopende tekst geplaatst, waar ze minder uit de toon vallen omdat in gewone tekst ook stokken (zoals bij k) en staarten (zoals bij j) voorkomen. In tabellen is het vaak mooier om de cijfers van gelijke hoogte te houden. De tabelcijfers komen dan goed van pas.

Typografie

Ontwerpen en vormgeven van en met lettertekens en cijfers.

V

Vergé of vergure

Lijnwatermerkpatoon van wijd uiteenstaande verticale strepen en dichtopliggende horizontale strepen in papier. Egaal papier zonder dit patroon heet velijn.

Verloopraster

Kleurverloop van donker naar licht (ÈÈn kleur) of de ene kleur loopt over in de andere kleur.

Voorplat

Bij gebonden boeken (Duitse bindwijze) bestaat de boekband uit drie afzonderlijke delen: voorplat, achterplat en rug.

W

Wikkelvouw

Een bepaalde manier van vouwen. Zo is er ook zigzagvouw, parallelvouw, kruisvouw en combinaties van enkele van deze.

Woordmerk

Logo, ofwel een merk gemaakt met behulp van lettertekens.

WYSIWYG

De afkorting voor: What You See Is What You Get.

Y

Yellow

Een van de vier drukk kleuren bij full color druk (CMYK). Cyaan (blauw), Magenta (roze/rood), Yellow (geel) en Key (zwart).

Z

Zeefdruk

Een druktechniek die gebruik maakt van een meer of minder afgedekte zeef, waardoor inkt wordt geperst. Het is een techniek waarmee niet alleen op papier, maar ook op textiel, plastic en andere materialen gedrukt kan worden. Zeefdruk maakt wel gebruik van een ander en groffer raster dan offsetdruk.

Zetspiegel

Het bedrukte gedeelte van een boek- of krantenpagina. Het is dus het paginaformaat (de bladspiegel) zonder de witmarges aan de randen.